

שאלת אם מותר לעמוד צנהכ"י לכבוד בני אדם שהרי רשב"ג⁵ חשש לכבודו ותקן שלא יעמדו בפני ר' מאיר ור' נתן כדאיתא בסוף הוריות⁶ וכ"ש הכא במקום שכינה. ואם חייב לעמוד שם מפני המחויב לעמוד דבר תורה.

תשובה אפילו צנהכ"י חייב אדם לעמוד בפני רבו ואצו ומפני ת"ח ותניא⁷ נמי⁸ צצרייתא שצהוריות⁹ והתם בכל מקום קאמר ואפילו צנתי כנסיות וצנתי מדרשות ור"ג¹⁰ דעבד לעלמו הוא דעבד דאילו היה אסור לעמוד בפניהם בפני ר"ג¹¹ לא היו מקפידין רבי מאיר ורבי נתן, יאדרבה ר"ג דעבד כדן הוא דעבד. ואף על פי שאסור לעמוד מפני אחרים במקום רבו¹² הני מילי בפני רבו ממש¹³ אבל צנתי כנסיות וצנתי מדרשות אם¹⁴ לכבוד ולקום מפני כל אדם ראוי.

סימן רמד

לארדה

שאלת שלח צבור שצרך על מקרא המגלה וקרא מקצתה ושמעו קול קטעה צחוך וילאו מקצתן ואחר כך חזרו, מהו שיחזור שלח צבור לצרך ולחזור מראשה.

תשובה אפילו שהה כדי לגמור את כלה אינו חוזר לראש בין צהלל בין צמגלה בין צתקיעת שופר¹, ואם חזרו וקראו טעות הוא צידס וכל העושה דבר שאינו צריך נקרא הדיוט², וכל שכן אם חזר³ דהוא לה צרכה לצטלה. ולא עוד אפילו שח אין השיחה מפסקת כי מן הדין אין שיחה הפסק אלא צשקט בין הצרכה להתחלת המעשה כמי ששח בין צרכת הלחם לאכילה וזלתי לצדדים הצרכין שהן מכלל האכילה כעול כרוך⁴ אי נמי צביל לתורה⁵, וכן בכל צרכה שעל מעשה צבין צרכת תקיעת שופר לתקיעה וצבין צרכת תפילין להנחתן. אבל אחר התחלת המעשה או המצוה צצרך עליה אינו הפסק ואינו חוזר, וזכר לדבר צרכת הלחם לאחר שהתחיל לאכול שיכול להסית. אלא צצרכות שעל המצוה ראוי שלא להסית עד גמר המצוה כקריאת התורה והמגלה והצדיקה ושמיעת קול שופר וקריאת ההלל וכל כיוצא בזה והסח גוערין צו כדי שיכוין לצו למצוה אבל אם סח אינו חוזר. והראיה גם כן פוסק צצמצע

ההלל משום הכבוד ששאל או משיב האי כדיניה והאי כדיניה⁶ ואינו חוזר ומצרך⁷.

סימן רמה

שאלת אם מצרכין שהחיינו על המילה וכן מי שנולד לו צן אם מצרך שהחיינו.

תשובה מסתברא דכל שנולד לו צן צריך לצרך שהחיינו צין נולדו לו צנים אחרים צין לא נולדו לו צנים, דהא קיימא לן כלישנא צתרא דרבי יוחנן דאמר צפרק הרואה¹ צין קנה צמים אחרים צין לא קנה מצרך שהחיינו, אלא שלא ראיתי שנהגו כן אפילו הגדולים אשר צצרך. ושמה עשאוה רשות כקרא דמתא דמצרכין זמן ולא צחובה² דכל שאינו צא מוזמן לזמן כמועדות אין מצרכין שהחיינו צחובה, וכדאמרין צראש השנה³ מהו לומר זמן צראש השנה וציוס הכפורים רשות לא קא מיציעיא לי דאפילו אקרא דמתא אמרינן כי קא מיציעיא לי צחובה כיון דמוזמן לזמן קא אתו אמרינן או דילמא כיון דלא איקרו רגלים לא אמרינן. ומפני שראיתי גדולי הדור שלא נהגו לומר אי דוחק כן. ואף על פי שזה אינו⁴ מספיק כל הצרך שהרי צפדיון הצן תקנו זמן⁵ ושמה אף על מצוה ממצות התורה כפדיון הצן אומר⁶. ולפי טעם זה כל אותן צצפרק הרואה⁷ צקנה כלים חדשים ונפלה לו ירושה מציוס⁸ וכל אותן שנזכרו שם דלאו מוזמן לזמן⁹ אלא במקום הגאה צלבד י"ל דלאו צחובה אמרום אלא צרשות ומשום פלוגתא דאית צהן¹⁰ צקנה כיוצא צהן או צהיו לו כיוצא צהן¹¹ שאין אומרינן ואם צא לומר¹² מועצין אותו.

אבל על המילה אין אומרינן זמן חדע שהרי אמרו צפרק רבי אליעזר דמילה¹³ המל אומר על המילה אצי הצן אומר להכניסו צצרייתו של אצרהס אצינו העומדין שם אומרינן כשם שהכנסתו המצרך אומר אשר קדש ידיד מצטן, ולא נזכר צאחד מהם שהחיינו. ומיהו אין הטעם מחמת דאית ליה צערא לינוקא כמו שאמרת שלא נאמר טעם זה אלא צצרכת שהשמחה צמעונו¹⁴ דצמקום דאיכא צערא לינוקא גם האצ מצטער ולא שייך לצרכי שהשמחה צמעונו. אבל צרכת שהחיינו אינה תלויה צשמחה אלא תלויה צדבר שמגיע לו

ס"א בהג"ה וי"ד ס"ז ובהג"ה. 1 ברכות ס, א. ועיי' בחי' שם, שני"ל לפסוק כל"ק אלא שהפוסקים פסקו כל"ב. ובדרכי משה אר"ח שם חמה דהרי בגמ' מבואר דמצרכין הטוב והמטיב, וכי דרבי מיירי במתה אשתו וכ"כ בשו"ע, והב"ח והט"ז כי דס"ל דמצרך גם שהחיינו, ע"ש ושם. 2 עירובין מ, ב. 3 בב"י, בפרק בכל מערבין, והוא בעירובין שם. 4 בב"י, שאין זה. 5 פסחים קכ"א, ב. 6 בב"י יו"ד אמרו, ונראה שר"ל שאף ע"ז אמרו שהוא רשות. אמנם בב"י באר"ח הלשון אומר זמן, וצ"ע. 7 ברכות נד, א. 8 שם נט, ב. 9 בב"י אר"ח נוסף, אתו ולא מצוה. 10 שם נט, א. 11 נראה שצריך להוסיף, נהגו. 12 נראה שצריך להוסיף, אין. 13 שבת קכז, ב, ע"ש. 14 כתובות ח, א.

ולדעת הרמב"ן מצוות ישוב ארץ ישראל נוהגת מן התורה גם בזה"ז.

ומי שקונה דירה להשקעה או להשכירו לאחרים לדברי הכל³⁸ אינו מכרך שהחיינו, אע"פ³⁹ שבא לעיתים לשם לתקופות קצרות.

ברכת שהחיינו והטוה"מ על שיפוצים והרחבת דירה

ד. שם: בית חדש, ובמ"ב (סקי"ב) ה"ה אם נשרף וחזר ובנאו, אבל אם סתרו וחזר ובנאו יש דיעות באחרונים וספיקו להקל, ואם הוסיף בו איזה שורה בגובה לכו"ע יש לכרך. וכל שכן אם הוסיף חדר מגורים אע"פ⁴⁰ שהיה השטח ששם ברשותו אלא ששימש כחצר או מחסן והשתא הוסיף על בנייתו, וכמו כן אם⁴¹ שיפץ את דירת מגוריו באופן ששינה את צורת

חדריו וכדו' (וכל זה לאלו הנוהגים לכרך, וכנ"ל אות ג'), אך כל זה⁴² אם שמח בזה הרבה.

שהחיינו והטוה"מ על חינוך ביהכ"נ, ס"ת, מצוות שעושה לראשונה, הדפסת ספר, נתמנה לרב, הגיע לשבעים

ה. מ"ב סקי"א: ועל כן קהל שכנו או קנו ביהכ"נ יעמוד ש"ץ ויברך בקול רם הטוב והמטיב להוציא את כולם. ולהלן (בסקי"ג) מביא המשנ"ב לענין אם קנה ספרים חדשים שיש דיעות בין האחרונים⁴³ אם יברך עליהם שהחיינו דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ועיין עוד בשעה"צ ובכה"ט ושע"ת, ומסקנת הדברים דמצינו לדון בהרבה מספרי גדולי הדורות בענין ברכת שהחיינו⁴⁴ או הטוב והמטיב בחינוך ביהכ"נ וביהמ"ד⁴⁵ ושאר מוסדות תורה וחינוך, וכן במי שחיבר ספר⁴⁶

במג"א סי' תקס"ח סק"ה. ובארץ ישראל יש יותר לצדד לברך שהחיינו בדירה חדשה עפ"י מש"כ בסי' מגיד תעלומה (ברכות נ"ד). דהתנא דבנה בית חדש קאי על ארץ ישראל, ועיין עוד בארוכה בשו"ת להורות נתן ח"ב סי' י"ב עפ"י החת"ס בתשו' יו"ד סי' קל"ח דאין לבנות בנינים מפוארים בחו"ל דנראה כמתיאש מן הגאולה, ולכן לא נהגו לכרך בחו"ל כי אין זה שמחה שלימה. 38. ברכת הבית שער כ"ד סעי' ל"ג, וע"ע מור וקציעה הכא. 39. כיון שיש לו בית דירה לגור שם, וסתימת דברי חז"ל והפוסקים לברך שהחיינו והטוה"מ רק בבית וכלים אשר משתמש בהם תדיר, והכא עיקר כוונתו בבית זה הוא לצורך השקעה והכנסת רווחים, אמנם אם דר שם תקופות ארוכות ודאי מברך אע"פ שבזמנים שאינו שם משכירו ויש לו עוד דירת מגורים. 40. בן איש חי שם. 41. שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' מ"ט, דמש"כ המשנ"ב סתרו וחזר ובנאו היינו כפי שהיה בצורתו הראשונה, וכן על שיפוצים בדירה כשנשארת הדירה כצורתה הראשונה. 42. הליכות שלמה פכ"ג אות י"ד תשו' מכת"י הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, ועי"ש שלדעתו אם לא הגדיל שטח הדירה אע"פ שסתר כתלי ביתו ובנה מחדש בצורה שונה לא יברך שהחיינו. 43. ובהליכות שלמה שם שאין נוהגים לכרך, אבל אם קנה ש"ס מהורר ויקר וכדו' רשאי לכרך כשיש לו שמחת הלב מזה, וכן בשלחן הטהור סעי' ג' מסיק (כדרכו בכל ענין דברכת שהחיינו) שיש לכרך על שמחת קניית ספרי קודש, אך כאמור להלן הנכון לכרך על פרי חדש ולכוין לפטור. 44. והנה, יש לבאר דאם כי בכל הענינים דלהלן מצינו לדון בפוסקים אם לברך שהחיינו, לענין ברכת שהחיינו על פרי חדש לדעת רזה"פ מברכין שהחיינו וכן המנהג וכדלקמן סי' רכ"ה אות ט', ואם כי לפעמים בדברים דלהלן יש שמחה רבה יותר מאכילת פרי חדש, והחילוק מובן בבירור עפ"י מקור הדברים דמקילים בברכת שהחיינו שהוא רשות שהוא בדברי הרמ"א ריש סי' זה עפ"י תשו' הרשב"א (סי' רמ"ה) "דכל שאינו בא מזמן לזמן כמועדות אין מברך שהחיינו כחובה" וכו', וכ"ה במג"א סק"ה בשם תוס' סוכה (מ"ו: ד"ה העושה) בשם רב שרירא גאון, וא"כ בפירות שאין הדבר תלוי כ"כ ביד האדם אלא בטבע הבריאה שנטע הקב"ה בעולמו שמזמן לזמן מתחדשים פירות חדשים, ודמי יותר לימים טובים ומועדות, משא"כ בכל הדברים דלהלן שאין זה תלוי בזמן כלל, אלא ביד האדם לחדש הדברים דלהלן בכל עת שירצה, ולכן גרע טפי לענין ברכת שהחיינו, וע"ע סי' רכ"ה אות א'. 45. עיין שע"ת סק"א, שו"ת חת"ס סי' קנ"ו (הנוכר בשעה"צ סקי"א), שו"ת מהר"ם שיק חו"ד סי' שע"ד, שו"ת אס"ד מע' ביהכ"נ אות י"ב. 46. עיין שע"ת סק"ב, מור וקציעה

בהדיא בש"ס דף נ"ט ע"ב בתחילה אומר ברוך דין האמת ולבסוף. הוא אומר ברוך הטוב והמטיב וכ"ה ברי"ף ורא"ש וכן מבואר מדברי רש"י ז"ל שהזכרנו ס"ק שלפני זה והילכך צ"ע למה לא הקשו עליו מזה.

[סעיף ד'] (ה) בשעת הקנין יש לו לברך. כ"כ הרא"ש והרשב"א וכ"ד כל האחרונים ז"ל אמנם אין המנהג כן בינינו אלא מברכין דוקא בשעה שמתמשים בהם דהיינו בשעת לבישה ונראה לפק"ד שדימו זה לההיא דלקמן סי' רכ"ה ס"ג גבי פרי חדש דנהי דמדינא היה לו לברך בשעת ראייה מ"מ העולם נהגו לברך בשעת אכילה משום דהוי עיקר ההנאה כמבואר ברא"ש וכו' יעו"ש וה"נ ה"ה והוא הטעם. ויש להביא ראיה לזה מהא דאיתא לקמן סי' ת"ר דבליל שני של ר"ה הר"מ ז"ל היה מכוין שיהיה לו בכל שנה מלבוש חדש כדי לברך עליו זמן לצאת ידי ספק וכתבו רמ"א ז"ל שם ומבואר מזה דלא היה מברך בשעת קנין אלא בשעת לבישה ולא היה לובשו אלא בליל שני של ר"ה כדי לברך עליו זמן כנ"ל שוב מצאתי להרב מ"א סי' כ"ב שמחלק בענין אחר ומכח זה יישב ההיא דסי' ת"ר וגם בסי' זה כתב כעין זה בשאר כלים יעו"ש ואני הנראה לפענ"ד לפי מנהג העולם במדינות אלו כתבתי.

[סעיף ה'] (ו) שמשתמשים בהם הוא ובני ביתו מברך הטוב והמטיב. מבואר בטור וב"י לדעת הסמ"ק דהיינו לומר שמברך הטוב והמטיב נוסף על שהחיינו וכאן מרן ז"ל בש"ע השמיט תיבת גם הטוב וכו' והוא לפי שסובר דלא נקטינן כהסמ"ק ז"ל בזה. אמנם ראיתי להרב השיירי ז"ל שכתב וז"ל ובס' הקצר שכתב מברך הטוב והמטיב פירושו גם הטוב והמטיב וכ"כ ל"ח אות נ"ז עכ"ל ולפק"ד רחוק הוא בעיני לפרש כן דברי הש"ע דאילו הוה ס"ל הכי כל כי הא מילתא הוה בעי לפרושי והרי בס"ב כבר כתב דאם יש לו אחים במקום שהחיינו מברך הטוב והמטיב הרי גילה דעתו בפירוש דכשמברך הטוב והמטיב אינו מברך שהחיינו וכ"ה משמעות הש"ס והפוסקים. ומ"ש הרב השיירי ז"ל שכ"כ הל"ח ז"ל אות נ"ז אינו מוכרח לפק"ד דנראה שלא כתב הרב ל"ח שכן הוא דעת הש"ע אלא הוא ז"ל ס"ל עיקר כדעת הסמ"ק אעפ"י שהש"ע השמיט תיבת גם הטוב וכו' יעו"ש אמנם משטחיות דברי מרן ז"ל בכ"י משמע קצת דפוסק כסמ"ק ז"ל.

(ז) אם נתנו לו במתנה מברך הטוב והמטיב שהיא טובה לו ולנותן ע"כ. נראה ברור מדברי הש"ע והפוסקים דדוקא המקבל מברך אבל לא הנותן דאל"כ לא הוה שתקי מיניה ומלבד זה נראה לפק"ד להביא ראיה ברורה לזה מדברי מרן ז"ל בכ"י שכתב על דברי הטור ז"ל בשם סמ"ק שאם קנה לו ולבני ביתו מברך הטוב והמטיב וז"ל נראה דהיינו בכלי שמשתמשים בו הוא ובני ביתו אבל אם קנה כלים לו וכלים לבני ביתו מברך על שלו שהחיינו עכ"ל.

אחרון אחרון. ומ"ש רש"י ז"ל על כשורת הירושה שנשארה לו ירושה מאביו דמשמע שלא היה יודע בה וגם מ"ש בסוף דבריו כלומר הניח נכסים דמשמע נמי שלא ידע בהם נראה ברור דהיינו מפני שהוקשה לו ז"ל בש"ס דקאמר א"ל מת אביו ויורשו דמאי קאמר ומאי רבותיה פשיטא דירוש את אביו ומי לא ידע בכל אלו לכך כתב שנשארה לו ירושה רצה בזה דאין הבשורה לומר שהוא יורשו דזה פשיטא הוא אלא ר"ל שנשארה לו ירושה וביאר דבריו יותר וסיים כלומר הניח נכסים שירצה דהא דקתני וירשתו הכוונה לומר שהניח נכסים אבל לא נחית רש"י ז"ל לדיוק זה ולומר דדוקא בשלא היה יודע בו מתחילה וממילא אזדא ליה דיוק מדברי הרמב"ם ז"ל דלשונו הוא כלשון הש"ס והרי"ף והרא"ש ז"ל ולא ידעתי מה ראה לדקדק כן מדברי הרמב"ם ז"ל טפי וא"ת וינדוק הכי מלשון הש"ס דקתני מת אביו וירשתו דמשמע שמבשרין אותו על הירושה שלא היה יודע בה לק"מ ד"ל בפשיטות דבש"ס אתו לאשמועינן כמה ברכות מברך אם יש ממון לאביו ולפי שדרך העולם בכך לומר מת אביך וכבר ירשת ממנו נקטי הכי ולא דווקא והכי דייק לשון רש"י ז"ל כנ"ל ברור דאין לחלק בזה דאע"פ שהיה יודע בנכסי אביו מברך דמתחלה לא הוה ברשותיה והשתא ברשותיה קיימי הני נכסי. [ומלבד האמור נראה שאין אנו מוכרחין לומר שבשרוהו שירשו אלא הבשורה לא היתה כי אם על המיתה אלא דהש"ס קאמר שאם א"ל מת אביו והוא יורשו כלומר אם הוא בענין שיוורשו דהיינו שהניח נכסים מברך שתיים וזה מדוקדק הדק היטב בלשון הש"ס והרי"ף וקצת פוסקים אחרים שכתבו א"ל מת אביו והוא יורשו הנראה דר"ל אם הוא בענין שיוורשו מברך שתיים וגם דברי ש"פ שכתבו אמרו לו מת אביו וירשתו נראה לפרש כן דאין תיבת וירשתו מדברי המבשרים שאומרים לו וירשת אותו אלא קרי ביה וירשתו שפירושו וירש אותו וגם דברי רש"י ז"ל יש לפרש כן ומ"מ איך שיהיה עיקרא דדינא נראה כדכתיבנא והכי מוכחי דברי הרא"ש במה שנחלק על הרי"ף לענין ברכת הגשמים (דלא בעינן שיהו שותפין באותה שדה ממש) והביא ראיה מדין מת אביו וירשו דלא מפליג בין חלקו הנכסים ע"פ האב (כלומר דבכה"ג אינם שותפים באותה טובה ממש) ע"כ ומסתמיות דבריו משמע דר"ל שכבר כתב וחילק אביהם נכסיו בחייו שדה זו לפלוני וזו לפלוני וכיוצא ומשמע דהבנים ידעו זה כבר ואפ"ה מברכין ואע"פ שיש לדחות הדין דין אמת לענ"ד (דברי מרדכי).

(ד) מברך ג"כ שהחיינו וכו' הטוב והמטיב. הנה מבואר דצריך לברך דין האמת ושהחיינו או הטוב והמטיב במקום שהחיינו וכ"כ הרב ב"ח ז"ל ושכן מבואר כדברי הרמב"ם והסמ"ג ע"ש. וראיתי להרב פרישה ז"ל שכתב בשם רש"ל ז"ל דאינו מברך דין האמת ושכן הוא בסמ"ג ע"כ והוא נחלק עליו דברמב"ם כתב בהדיא בתחילה מברך דין האמת ואח"כ הטוב והמטיב והיותר תימא שכן מבואר בסמ"ג כדברי רמב"ם ז"ל עכ"ד. ואני תמיה שהרי כן הוא

